

ÇOCUKLUK YARALARI VE TANRI TASAVVURU -İhmal ve İstismarın İzleri-

Said SAMİ

Eskiyeni Yayınları | Eskiyeni Publications

Yayın No | Publication Number: 256

Kitap Adı: Çocukluk Yaraları ve Tanrı Tasavvuru -İhmal ve İstismarın İzleri-
Book Title: Childhood Wounds and the Concept of God -Traces of Neglect and Abuse-

ISBN: 978-625-6781-68-9

Yazar | Author: Said SAMİ | orcid.org/ 0000-0003-0007-0095

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül | September 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 208

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

Sertifika no | Certificate Number: 13178 | ISNI: 0000 0004 4657 1968

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Sami, Said

Çocukluk Yaraları ve Tanrı Tasavvuru -İhmal ve İstismarın İzleri- – Ankara Eskiyeni Yayınları, 2024.

ISBN: 978-625-6781-68-9

1. Psikoloji | Psychology
2. Din Psikolojisi | Psychology of Religion
3. Çocukluk Travmaları | Childhood Traumas

Atf Bilgisi | Cite as: Sami, Said. *Çocukluk Yaraları ve Tanrı Tasavvuru -İhmal ve İstismarın İzleri-* Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2024.

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA

Tel: (0312) 310 08 60 • Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

**ÇOCUKLUK YARALARI
VE TANRI TASAVVURU
-İhmal ve İstismarın İzleri-**

Said SAMİ

Ankara 2024

Yazar Hakkında | About the Author

Said SAMİ

Erzurum'un Karaçoban ilçesine bağlı Erenler Köyü'nde doğdu. İlköğrenimini İstanbul Avcılar Cihangir İlkokulu'nda, ortaöğrenimini ise Bakırköy Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde tamamladı. 2015 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2015-2020 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı çeşitli ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında öğretmenlik ve idarecilik yaptı. 2019 yılında "Travmatik Kayıp (Ölümler) Sonrasında Dini İnanç Sahibi Olan ve Olmayan Bireyle- rin Ölümüne, Yasa ve Sonrasında Yaşanan Sürece Dair Tutumlarının Karşı- laştırılması (Nitel Bir Araştırma)" başlıklı teziyle İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Psikolojisi Anabilim Dalı'nda yüksek lisan- sını tamamladı. "Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismar Yaşantılarının Ye- tişkinlik Dönemindeki Tanrı Tasavvurları ile İlişkisinde Bilişsel Çarpıt- maların Aracı Rolü" başlıklı tezi ile de Necmettin Erbakan Üniversite- si'nde doktora derecesini aldı. Yazarın din psikolojisi alanında çeşitli ki- tap ve makaleleri bulunmaktadır.

Said SAMİ

He was born in the village of Erenler, in the Karaçoban district of Erzu- rum. He completed his primary education at Avcılar Cihangir Primary School in Istanbul and his secondary education at Bakırköy Anatolian Imam Hatip High School. In 2015, he graduated from the Faculty of Theology at Istanbul University. Between 2015 and 2020, he worked as a teacher and administrator in various primary and secondary schools affiliated with the Ministry of National Education. In 2019, he complet- ed his master's degree in the Department of Psychology of Religion at Is- tanbul University's Institute of Social Sciences with his thesis titled "A Comparative Study of the Attitudes of Religious and Non-Religious Indi- viduals Towards Death, Mourning, and the Subsequent Process After Traumatic Loss (Deaths)." He earned his doctorate from Necmettin Erbakan University with his thesis titled "The Mediating Role of Cogni- tive Distortions in the Relationship Between Childhood Experiences of Neglect and Abuse and Adult God Perceptions." The author has pub- lished various books and articles in the field of psychology of religion.

Kitap Hakkında

Çocukluk Yaraları ve Tanrı Tasavvuru -İhmal ve İstismarın İzleri-

Çocukluk dönemi genellikle saflık ve masumiyet dönemi olarak görülse de bazı çocuklar için bu dönem derin yaralarla dolu olabilir. İhmal ve istismar gibi travmatik deneyimler sadece bireyin yaşamını değil, aynı zamanda inançlarını da etkileyebilir. Bu kitap, çocukluk dönemindeki ihmal ve istismarın dini tutumlar, Tanrı tasavvuru ve ruh sağlığı üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemektedir. Ayrıca çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerin, yetişkinlikteki dini inançları nasıl biçimlendirdiği, Tanrı'ya yönelik tutumları nasıl etkilediği ve bu süreçte hangi düşünsel çarpıtmaların rol oynadığı araştırılmaktadır. Bu deneyimlerin izleri, erken dönemde uyku ve beslenme sorunlarından sosyal çekingeniğe kadar çeşitli belirtilerle kendini gösterebilmekte ve yetişkinlikte ciddi ruhsal sorunlara yol açabilmektedir. Uluslararası alanda psikososyal etkiler uzun süredir incelenirken, dini yaşama etkileri son elli yıldır araştırılmaktadır. Ülkemizde çocukluk dönemi ihmal ve istismarının Tanrı tasavvurları ve dini yaşama etkilerini ele alan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu nedenle bu çalışma, Türkiye'deki boşluğu doldurarak çocukluk ihmal ve istismarının Tanrı tasavvurları ve bilişsel çarpıtmalar üzerindeki etkilerini incelemeyi ve din psikolojisi literatürüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca Batı'daki çalışmaların aksine, Müslüman bireyler üzerindeki etkileri değerlendirerek her dini inancın kendine özgü Tanrı tasavvuruna dikkat çekmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler

Çocukluk Dönemi; İhmal; İstismar; Bilişsel Çarpıtma; Tanrı Tasavvuru

About the Book

Childhood Wounds and the Concept of God -Traces of Neglect and Abuse-

Childhood is often seen as a time of purity and innocence, but for some children it can be a time of deep wounds. Traumatic experiences such as neglect and abuse can affect not only an individual's life but also their beliefs. This book explores in depth the effects of childhood neglect and abuse on religious attitudes, conceptions of God and mental health. It also explores how adverse experiences in childhood shape religious beliefs in adulthood, how they affect attitudes towards God, and what intellectual distortions play a role in this process. The traces of these experiences can manifest themselves in a variety of symptoms ranging from early sleep and feeding problems to social inhibition and can lead to serious mental problems in adulthood. While psychosocial effects have been studied internationally for a long time, the effects on religious life have been investigated for the last fifty years. In Turkey, studies on the effects of childhood neglect and abuse on conceptions of God and religious life are quite limited. Therefore, this study aims to contribute to the psychology of religion literature by filling the gap in Turkey and examining the effects of childhood neglect and abuse on conceptions of God and cognitive distortions. In addition, unlike studies in the West, it aims to draw attention to the unique conception of God in each religious faith by evaluating the effects on Muslim individuals.

Keywords

Childhood; Neglect; Abuse; Cognitive Distortion; Conception of God

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL YAPISI	21
1.1. Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismar	21
1.1.1. Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismarın Türleri	23
1.1.1.1. Cinsel İstismar	24
1.1.1.2. Fiziksel İstismar	25
1.1.1.3. Duygusal İstismar	27
1.1.1.4. Fiziksel İhmal	29
1.1.1.5. Duygusal İhmal	29
1.1.2. Hangi Çocuklar Daha Çok Tehdit Altında? İhmal ve İstismar Risk Faktörleri	30
1.1.2.1. Çocuğa İlişkin Risk Faktörleri	31
1.1.2.2. Kültürel ve Çevresel Ortama İlişkin Risk Faktörleri	33
1.1.2.3. Aile Yapısına İlişkin Risk Faktörleri	34
1.1.3. İhmal ve İstismardan Korunmuş Bir Çocukluk: Hangi Adımlar Etkili?	36
1.1.3.1. Caydırıcı Yasal Düzenlemelerin Getirilmesi	37
1.1.3.2. Aile ve Toplumun Bilinçlendirilmesi	37
1.1.3.3. Şikayet Mercilerinin Oluşturulması	39
1.1.3.4. Aile Sisteminin Güçlendirilmesi	39
1.1.3.5. Sosyal Normların Değiştirilmesi	40
1.1.3.6. Tanrı'ya Yönelmek: İhmal ve İstismarın Yaralarını İnançla Sarmak	40
1.1.4. Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismarı Ne Kadar Yaygın?	43
1.1.5. Fırtınanın Ardından: İhmal ve İstismarın Psikososyal Etkileri	46
1.2. Tanrı Tasavvuru Kavramı	53
1.2.1. Tanrı Tasavvurunun Gelişimi ile İlgili Kuramlar	54
1.2.1.1. Psikanalitik Kuram	55
1.2.1.2. Nesne İlişkileri Kuramı	57
1.2.1.3. Bağlanma Kuramı	58

1.2.2. Neden Herkesin Farklı Bir Tanrı Tasavvuru Var? -----	63
1.2.2.1. Sosyo-Kültürel Farklılıklar -----	64
1.2.2.2. Anne ve Baba Tutumları -----	67
1.2.2.3. Gelişim Dönemleri -----	70
1.2.3. Tanrı Tasavvuru ve Hayatımızdaki Yankıları: Sığınak mı, Yük mü? -----	71
1.3. Düşünce Tuzakları: Bilişsel Çarpıtmalar ve İhmal-İstismar İlişkisi -----	75
1.4. Gizli Yaralar: İhmal ve İstismar İzlerinin Tanrı Tasavvuruna Yansımaları -----	83

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA VERİLERİ BİZE NE ANLATIYOR? -----	95
2.1. İhmal ve İstismar Yaşantılarının Demografik Değişkenlerle İlişkisi -----	95
Yaş Arttıkça İhmal ve İstismarın Etkileri Azalır mı? -----	95
Kız Çocukları Daha mı Fazla Risk Altında? -----	98
Boşanmış ve Bekâr Bireylerde İhmal ve İstismar Puanları Evli Bireylere Göre Daha mı Yüksek? -----	100
Sevginin Gücü: İhmal ve İstismarın Önlenmesinde Anne-Baba Rolü Var mı? -----	102
Dindar Ailelerde Çocuklar Daha mı Çok İhmal ve İstismara Maruz Kalıyor? -----	103
İhmal ve İstismarın İnanç Üzerindeki Gölgesi: Kırık Kalpler	106
İhmal Edilen Çocukluk Psikiyatrik Tedaviye Olan İhtiyacı Artırıyor mu? -----	109
2.2. Bilişsel Çarpıtma Düzeylerinin Demografik Değişkenlerle İlişkisi -----	112
Yaşla Değişen Düşünce Tuzakları: Bilişsel Çarpıtmanın Yaşam Boyusu Seyri -----	112
Düşünce Tuzakları: Erkeklerin Daha Kolay Düştüğü Bir Oyun mu? -----	114
Evli Olmak, Düşünce Tuzaklarından Koruyor mu? -----	115
Şefkatli Bir Aile, Sağlıklı Bir Zihin: Bilişsel Sağlığın Sırrı Ailede mi? -----	117
Dindar Ailelerin, Çocukları Daha Az mı Düşünce Tuzaklarına Düşüyor? -----	119

Dini İnanç, Düşünce Tuzaklarına Karşı Bir Kalkan mı? -----	120
Düşünsel Hataların Artması Psikolojik Destek İhtiyacını Artırıyor mu?-----	123
2.3. Tanrı Tasavvurlarının Demografik Değişkenlerle İlişkisi ----	125
Yaşla Birlikte Tanrı Tasavvuru Değişiyor mu? -----	125
Cinsiyetin Tanrı Algısına Etkisi: Kadınlar mı Erkekler mi Daha Olumlu? -----	127
Medeni Duruma Göre Tanrı Tasavvuru: Evli Kişilerin Tanrı Tasavvuru Daha mı Olumlu? -----	129
Ebeveyn Tutumlarının Tanrı Tasavvuruna Yansımaları: Aile İlgisinin Eksikliği, Çocukları Tanrı'dan Uzaklaştırıyor mu?--	131
Dindar Bir Aile Daha Olumlu Bir Tanrı Algısı mı Getiriyor? 133	
İnançsızlık Tanrı Algısını Negatif Etkiliyor mu?-----	135
Olumsuz Tanrı Tasavvuru Psikolojik Destek Arayışını Artırıyor mu? -----	138
2.4. Çocukluk Yaralarının Zihinsel Yankıları: Düşünce Yanılgıları ve Tanrı Tasavvuru Arasındaki Bağ -----	140
İhmal ve İstismarın İzleri: Kalbimizdeki Kırıklar, Tanrı Tasavvurumuzu Olumsuz Etkiliyor mu? -----	140
Çocukluk İhmal ve İstismarı, Düşünsel Hataları Artırıyor mu? -	147
Bilişsel Çarpıtmalar, Tanrı'ya İlişkin Olumsuz Algıları Artırıyor mu?-----	150
Bilişsel Çarpıtmalar (Düşünsel Hatalar), İhmal ve İstismarın Tanrı Tasavvuruna Etkisini Güçlendiriyor mu?-----	155
SONUÇ -----	161
KAYNAKÇA -----	167
DİZİN -----	205

ÖN SÖZ

Çocukluk, hayatın henüz yazılmamış sayfalarıdır. İhmal ve istismarın mürekkebiyle karalanan bu sayfalar, çocukların ruhlarında derin izler bırakabilir. Nitekim sevgiyle büyütülen bir çocuk, geleceğe umut dolu adımlar atabilirken; ihmal ve istismara maruz kalan bir çocuk, büyüdükçe iç dünyasında karanlık izler taşıyabilir. Bir çocuğun temel haklarından mahrum kalması veya zarar verici eylemlere maruz kalması, sadece o anı değil, tüm yaşamını gölgeler. İşte bu travmatik deneyimler, çocuğun ruhunda derin yaralar açabilir ve iyileşmesi güç izler bırakabilir. Zamanla bu izler, uyku problemleri, beslenme bozuklukları, sosyal çekingenlik ve akademik başarısızlık gibi çeşitli belirtilerle kendini gösterebilir. Dahası, bu karanlık geçmiş, bireyin sadece fiziksel ve duygusal dünyasını değil, manevi dünyasını da derinden etkileyebilir. Tanrı'ya duyulan sevgi ve güven, zamanla korku, şüphe ve öfkeye dönüşebilir. Erken dönemde yaşanan travmalar, bireyin Tanrı tasavvurunda gölgeler yaratabilir; koruyucu ve merhametli bir Tanrı tasavvurunun yerini, cezalandırıcı ve uzak bir Tanrı inancı alabilir. Bilişsel çarpıtmalar, bu negatif algıyı güçlendirebilir ve kişinin inançlarından uzaklaşmasına neden olabilir. Buradan hareketle bu durum, bireyin iç dünyasında derin çelişiklere yol açabilir, Tanrı'ya olan inancını sarsabilir ve dini ritüellere katılımını engelleyebilir. Çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantılarının gölgesinde kalan bireyler, Tanrı'yı yeniden keşfetmek ve inançlarını yeniden inşa etmek için zorlu bir yolculuğa çıkmak zorunda kalabilirler.

Çocukluk dönemi ihmal ve istismarı ile Tanrı tasavvuru arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların ülkemizde oldukça az olduğu söylenebilir. Nitekim literatüre bakıldığında, çocukluk dönemi ihmal ve istismar deneyimlerinin Tanrı tasavvuru üzerindeki etkisinde bilişsel çarpıtmaların rol oynayabileceği belirtil-

miştir. İşte bu noktadan hareketle, mevcut çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılarak çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantılarının Tanrı tasavvuru üzerindeki etkisinde bilişsel çarpıtmaların aracı rolü ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, araştırma 2023 yılında Türkiye'nin yedi farklı bölgesinden, basit tesadüfi örneklem yoluyla seçilen birer üniversitenin öğrencileri, akademisyenleri ve yardımcı hizmet personelleri örneklem alınarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma, giriş, kavramsal çerçeve, bulgular ve tartışma ile sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi ele alınmıştır. İlk bölümde çocukluk dönemi ihmal ve istismarın tanımı, tarihsel arka planı, yaygınlığı, risk faktörleri, koruyucu faktörler, psikososyal etkileri ve Tanrı tasavvurunun gelişimi ile ilgili kuramlar incelenmiştir. Buna ek olarak, Tanrı tasavvurunu etkileyen faktörler, bilişsel çarpıtmalar ve çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantıları ile Tanrı tasavvurları arasındaki ilişki ele alınmıştır. İkinci bölümde ise araştırma bulguları ve verilerin tartışılması sunulmuştur. Araştırmanın son kısmında ise varılan birtakım sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışma esnasında tecrübe ve tavsiyelerinden istifade ettiğim, sabırla bütün sorularımı dinleyip sorunlarıma çözüm üreten, benimle birlikte bu tezin her aşamasında yer alan, çalışmamı titizlikle inceleyen danışman hocam Prof. Dr. Adem Şahin'e teşekkür ediyorum. Çalışmalarım süresince yapıcı eleştiri, fikir ve değerli katkılarıyla beni yönlendiren tez izleme ve savunma jürisinde görüş ve önerilerinden yararlandığım saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Abdülkerim Bahadır, Prof. Dr. Ali Ulvi Mehmedoğlu'na, Doç. Dr. Mebrure Doğan'a, Doç. Dr. Ayşe Burcu Gören'e şükranlarımı bir borç bilirim. Bunun yanı sıra çalışmanın gelişim sürecinde geri bildirimleriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Asım Yapıcı, Prof. Dr. Ali Ayten, Doç. Dr. Muhammet Cevat Acar, Doç. Dr. İdris Kaya, Doç. Dr. Hızır Hacıkeleşoğlu, Dr. Öğr. Üyesi Muham-

med Enes Vural, Dr. Arş. Gör. İbrahim Furkan Güven, Arş. Gör. Ayşe Gökmen'e ve Arş. Gör. Hüseyin Çiçek'e teşekkür ederim.

Son olarak çalışmanın bazı dönemlerinde kendisini ihmal etmek durumunda kalmama rağmen sabrıyla beni her zaman destekleyen eşime teşekkür ederim.

Said SAMİ